

МАНІПУЛЯЦІЯ СВІДОМІСТЮ ЧЕРЕЗ ВІЗУАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У сучасному світі візуальний контент відіграє ключову роль у сприйнятті інформації та формуванні емоційних реакцій людини. Він може як полегшувати орієнтацію та розуміння, так і слугувати інструментом маніпуляції свідомістю. Дослідження показують, що розвиток критичного мислення та медіаграмотності дозволяє аналізувати візуальну інформацію, усвідомлювати приховані впливи та зберігати незалежність суджень. Вивчення механізмів впливу через колір, композицію та емоційні тригери допомагає протидіяти маніпуляціям та підтримувати здатність адекватно оцінювати реальність.

Ключові слова: візуальний контент, маніпуляція, критичне мислення, медіаграмотність, емоційний вплив.

Abstract

In the modern world, visual content plays a key role in information perception and shaping human emotional responses. It can both facilitate understanding and serve as a tool for manipulating consciousness. Research shows that developing critical thinking and media literacy enables individuals to analyze visual information, recognize hidden influences, and maintain independent judgment. Understanding the effects of color, composition, and emotional triggers helps resist manipulation and preserve the ability to evaluate reality accurately.

Keywords: visual content, manipulation, critical thinking, media literacy, emotional influence.

Вступ

Ми живемо у 2025 році, коли сучасний світ стрімко розвивається, а людина щоденно стикається з великою кількістю зображень, відео, рекламних банерів, дописів у соціальних мережах та новинних сюжетів. Більша частина людства влаштована таким чином, що мозок сприймає візуальну інформацію значно швидше, ніж текстову.

Це можна вважати безперечною перевагою, адже візуальні образи дозволяють оперативно отримувати та інтерпретувати інформацію. Наприклад, перебуваючи в іншій країні без знання мови, людина здатна орієнтуватися в просторі за допомогою карти або візуальних позначок. Проте разом із перевагами візуального сприйняття виникають і певні ризики. Одним із них є зниження рівня критичного мислення під час споживання візуальної інформації.

Саме критичне мислення, яке формується і розвивається впродовж життя, є здатністю аналізувати інформацію, ставити запитання та усвідомлювати приховані впливи. За його відсутності людина стає вразливою до маніпуляцій і може несвідомо піддаватися зовнішньому впливу.

Аналіз досліджень та теоретичних підходів

Проблематика візуального впливу та маніпуляції свідомістю неодноразово розглядалася у наукових дослідженнях. Зокрема, М. Маклюен наголошував, що «медіа не лише передають повідомлення, а й формують спосіб мислення та сприйняття реальності» [1]. Це свідчить про те, що візуальний контент впливає не тільки на зміст інформації, а й на когнітивні процеси людини.

Критичне мислення у сучасних наукових підходах розглядається як ключовий механізм протидії маніпулятивному впливу. Р. Енніс визначає його як «раціональне та рефлексивне мислення, спрямоване на ухвалення обґрунтованих рішень» [2]. У цьому контексті саме розвиток критичного мислення дозволяє людині усвідомлювати приховані наміри авторів візуального контенту та зберігати незалежність суджень.

Маніпуляція свідомістю трактується як цілеспрямований психологічний вплив, спрямований на зміну поглядів або поведінки людини без її усвідомленої згоди. На відміну від переконання чи інформування, вона має прихований характер і апелює передусім до емоційної сфери.

Результати дослідження

Візуальний контент охоплює будь-яку інформацію, подану у формі зображень, графіки або відео. У сучасному інформаційному просторі він представлений у вигляді мемів, дизайнів вебсайтів, інтерфейсів, рекламних матеріалів та медіаконтенту. Еволюційно людський мозок пристосований до швидкого зорового сприйняття, що робить візуальні образи особливо ефективними у формуванні емоційних реакцій.

Одним із ключових механізмів маніпуляції через візуальний контент є використання кольору та світла. Червоний колір часто асоціюється з небезпекою або терміновістю, тоді як синій викликає відчуття спокою, стабільності та довіри. Важливу роль відіграє і композиція зображення, зокрема вибір ракурсу та фокусування уваги, що може змінювати сприйняття події або особи.

Практичне використання маніпулятивного потенціалу візуального контенту чітко простежується у рекламній та медіасфері. Зокрема, червоний колір широко застосовується в рекламних банерах з акційними пропозиціями, оскільки він привертає увагу та створює відчуття терміновості. Сині та блакитні відтінки, навпаки, часто використовуються у візуальному оформленні вебсайтів банків і технологічних компаній для формування довіри та відчуття стабільності [1].

У соціальних мережах активно застосовуються яскраві кольорові фільтри та ретельно підібрана композиція зображень, що формують позитивний емоційний образ ілюзорно «ідеального» життя. Такий контент знижує рівень критичного сприйняття інформації та підсилює емоційний вплив на користувачів, що узгоджується з підходами до аналізу медіавпливу, описаними у працях з критичного мислення [2].

Особливо виразно маніпуляція через візуальний контент проявляється у сучасних медіа та рекламі. Новинні ресурси використовують драматичні зображення для викликання страху, обурення або співчуття. Соціальні мережі, своєю чергою, переповнені відредагованими або фальшивими зображеннями, які формують ілюзію ідеального життя та можуть негативно впливати на самооцінку людини.

Постійний потік такого контенту сприяє формуванню стереотипів і шаблонів мислення, які впливають на вибір товарів, соціальні установки та навіть політичні переконання. У результаті людина може втрачати здатність адекватно оцінювати реальність і критично сприймати інформацію.

Висновки

Візуальний контент у сучасному світі є потужним інструментом впливу на свідомість людини, який може використовуватися як з позитивною, так і з маніпулятивною метою. Повністю уникнути впливу зображень і відео неможливо, оскільки вони стали невід'ємною частиною повсякденного життя.

Водночас розвиток критичного мислення та медіаграмотності є ефективним засобом протидії маніпуляції. Уміння аналізувати візуальну інформацію, ставити запитання щодо її джерела та мети, а також усвідомлювати емоційні тригери дозволяє людині зберігати інформаційну незалежність. Здатність бачити не лише візуальний образ, а й прихований за ним зміст стає необхідною умовою збереження свободи та гідності особистості в сучасному інформаційному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Маклюен М. Розуміння медіа: розширення людини [Електронний ресурс] / М. Маклюен. – К.: Основи, 2001. – 384 с.
2. Енніс Р. Основи критичного мислення [Електронний ресурс] / Р. Енніс. – К.: Наукова думка, 2010. – 256 с.

Григорук Артем Миколайович — студент групи ЗПІ-24б, факультет інженерії та програмного забезпечення, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: hryhorukartem@gmail.com

Науковий керівник: **Теклюк Анатолій Іванович** — канд. філософських наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Artem Mykolayovych Hryhoruk — student of group ZPI-24b, Faculty of Engineering and Software, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: hryhorukartem@gmail.com

Supervisor: **Teklyuk Anatolii I.** — PhD in Philosophy, Associate Professor, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: teklyuk.a.i@vntu.edu.ua.